

Автор:
Доцент д-р Методи Хаци-Јанев, потполковник,
Институција:
Воена академија „Генерал Михаило Апостолски“ Скопје, Универзитет „Гоце
Делчев-Штип“, придружна членка

Наслов на трудот:

**Новиот стратешки концепт на НАТО: можност за активирање на
македонската стратешка резерва**

Апстракт

Иако Република Македонија ги исполни сите услови за членство во НАТО, до посакуваното членство не дојде. Проблемот со името кој го наметна Грција покажа дека билатералните прашања на Балканот може да ги закочат стратешките интереси на големите сили во напорите за создавање на еден побезбеден свет. НАТО на Македонија & е потребен заради посакуваната стабилност во безбедносна и социјална смисла. Со промоцијата на новиот стратешки концепт на НАТО од 2010 година преку т.н. кооперативна безбедност се отвори можност која доколку се искористи соодветно би можела да биде од големо значење за државата. Проект преку кој ќе создадеме услови за проширување на партнерството со САД и со кој ќе дејствуваме кон поставените цели на НАТО ќе овозможи релаксирање на политичкиот притисок врз властите во Македонија во преговорите со името, но ќе ја унапреди и социјалната стабилност. Активирањето на стратешката резерва на Република Македонија во склад со заложбите на новиот стратешки концепт на НАТО е одлична можност преку која Македонија може да ги зголеми можностите за остварување на своите цели и да остане посветена на зачленувањето во НАТО.

Клучни зборови: *Новиот стратешки концепт на НАТО, стратешка резерва, кооперативна безбедност*

1. Архитектурата на новиот стратешки концепт на НАТО

Познавањето на деталната архитектура на НАТО е од особено значење за Македонија најповеќе заради тоа што токму тоа може да го исцрта и идното дејствување на Македонија во услови на апсурдната пречка која ја имаме за членство во НАТО. Новиот стратешки концепт на НАТО како никогаш досега дава широка можност за дејствување во насоки кои се дијаметрално спротивни, а сепак може да се каже дека се одраз на заедничките перспективи на Алијансата.¹ Растегнат помеѓу влијанието на глобализацијата и наметнатите предизвици, економската криза која ги стресе дел од Европските сојузници и различните перцепции околу градењето на приоритетите кон заканите, Новиот Стратешки концепт на НАТО заговара три нови мисии.

На една страна стравот на Балтичките земји и Полска од будуњето на Русија влијаеше дел од земјите да се залагаат упорно за традиционалната колективна

---

¹ NATO, NATO's New Strategic Concept, Lisbon 2010, достапно на: <http://www.nato.int/strategic-concept/index.html>

самоодбрана.² Идејата да се биде проактивен и да се задржи приматот во светската политика Германија планира да го оствари преку т.н. кризен менаџмент. Оваа активност на НАТО ќе му дозволи да остане посветен на почитувањето на ООН како главен стожер на светскиот мир и безбедност, но во исто време на НАТО, а преку него и Германија да може да биде влијателен во повеќе сфери. Конечно, третата мисија или новитетот кој се заговара со овој стратешки концепт е т.н. кооперативна безбедност која заговара проактивно и сеопфатно партнерство што ги надминува границите на традиционалното дејствување „*post festum*“ или „*crisis respond*“. Замислена да дејствува како рамка преку која НАТО ќе може да го вее знамето и со земји партнери оваа мисија како никогаш досега отвора можност и НАТО да има поширока палета на дејствување, но и поголем број земји да можат да дејствуваат со земјите членки за иста цел.³

Една подетална анализа на вака дизајнираната мисија ќе стави јасно на знаење дека ретко која земја членка на Алијансата ќе може да го дозволи луксузот да биде активно инволвирана и посветена на сите три мисии од еднаш.⁴ Секој добар познавач на безбедносните структури ќе заклучи дека станува збор за дијаметрално спротивни мисии, што бара дијаметрално спротивни капацитети. Тоа не би било толку комплицирано ако за да се подготват овие капацитети нема да биде потребно да се одвојат различни ресурси. Ако кон ова се додаде и фактот дека современите предизвици бараат зановување на постојните капацитети, како и дека финансиската криза значително ја потресе Европа би можело да стане јасно зошто Новиот стратешки концепт на НАТО е неостварлив за сите негови членки подеднакво.

Попрецизно, станува јасно зошто дел од Европските партнери како членките на Јужното крило на НАТО (пред се Грција, Шпанија, Португалија и Италија) се залагаа за тоа самоодбраната да остане приоритетна мисија на НАТО. Имајќи во предвид дека барем засега не постои конвенционален предизвик кој би ја нарушил безбедноста како и дека постојните одбранбени ресурси со кои располагаат овие земји, заедно со бариерата од НАТО се доволни да одвратат било каква конвенционална закана по се изгледа е и најлогичното решение за овие земји. Последното е дотолку повеќе важно бидејќи со тоа обезбедуваат легитимитет на посветеност за НАТО, но во исто време обезбедуваат спокојство за апстиненцијата од партиципирање во некакви проактивни дејствувања (кои чинат и средства и политички притисок – ако ништо друго од домашната јавност).

Идејата за посветеност на клаузулата за „тројцата мускетари“ е идеја за која се залагаат и Балтичките земји и Полска. Сепак, нивната логика е поинаква од онаа на Јужното крило на НАТО. Овие земји гледаат реална закана од Русија која е во подем па поради тоа сметаат дека НАТО членувањето треба да им помогне да го решат парадигмот со иминентната закана по нив.

За разлика од нив на Германија и е потребна доминантна улога во безбедносна смисла што дополнително ќе и обезбеди влијание на меѓународната политичка сцена. Но, во исто време Германија не е подготвена да дејствува проактивно без Советот за Безбедност на ООН. За разлика од неа САД, ВБ, Канада и Холандија имаат поинакви

---

² Хаџи-Јанев, М., *Од другата страна на традицијата, Суштината на потребата од новиот стратешки концепт на НАТО и можноста на Република Македонија*, Современа Македонска одбрана, Министерство за одбрана на РМ, 2009

³ Околу анализата види во: Mateusz Gniazdowski, *NATO Member States and the New Strategic Concept: An Overview*, The Polish Institute of International Affairs, 2010, стр. 5

⁴ Jens Ringsmose and Sten Rynning, *NATO's New Strategic Concept: A Comprehensive Assessment*, DIIS Report, 2011:02

гледништа за тоа како НАТО ќе обезбеди најефективна заштита од современите предизвици.

За оваа група на земји НАТО треба да служи како платформа преку која ќе се градат идни партнерства со земји кои не се членки но, кои се посветени да дејствуваат проактивно против современите безбедносни закани. Ова и не би било толку чудно доколку некој ја погледне позадината на ваквата идеја. Имено, тимот за креирањето на Новиот стратешки концепт на НАТО го предводеше Медлин Олбрајт, која всушност го креираше и претходниот концепт од 1999. Една подетална анализа на овие настани сепак ќе не одведе до суштинската идеја за вака дизајнираниот стратешки концепт на НАТО.

САД има огромно влијание во НАТО. Тоа е повеќе од факт. Иако САД се посветени и на интересите на сојузниците се чини дека САД немаат време да чека на надминување на дел од проблемите со кои се соочуваат традиционалните партнери, а особено не со перцепциите кои ги имаат најпасивните членки Грција, Шпанија, Португалија и делумно би рекле Италија. Во исто време како ќе се активира тоа влијание во голема мерка е условено од дизајнот кој го формира администрацијата од Белата кука. Со други зборови во зависност од претседателската администрација се оформува и влијанието врз НАТО. Тоа пак, во голема мерка е условено дали станува збор за претседател од редот на Демократите или Републиканците. Колку и да звучи традиционално ваквата анализа е релевантна и во конкретниот случај на Новиот стратешки концепт на НАТО.

Имено, за разлика од претходникот на Обама кој НАТО го гледаше како партнерство кое треба но и не мора да дејствува во склад со интересите на САД, сегашната администрација го заснова целокупното дејствување на колективната безбедност.⁵ Тоа се одрази и врз начинот на кој ги имплементираа инструментите на политичка моќ. Да ја земеме на пример глобалната војна против тероризмот. Во неа администрацијата на Буш иако во склад со меѓународното право, дејствуваше предоминантно со употреба на воена сила. За разлика од тоа многу малку посвети внимание на дипломатијата, информацијата и на економијата.⁶ Иако од меѓународно правен аспект, САД имаше право да дејствува со сила, на теренот проблемите се усложнуваа. Наместо да ги неутрализираат приврзаниците на Ал Каеда, бројот на приврзаници растеше како што растеше количеството на употребената сила. Она што беше мошне интересно е што иако физички Ал Каеда беше уништена после операцијата Анаконда во Авганистан, таа стана далеку поопасна и посилна. За разлика од ваквиот пристап администрацијата на Обама го стави акцентот на дипломатијата, информациите и економијата во борбата и справувањето со глобалниот тероризам.⁷ Тоа го имплементираа и на другите полиња во одговорот кон безбедносните предизвици, што всушност резултираше со Новиот стратешки концепт на НАТО. Оттука, впрочем е и идејата за кооперативната безбедност.

На сегашната администрација и е сосема јасно дека сите членки на НАТО немаат еднаква перцепција на безбедносните предизвици. Но, исто така и е јасно дека за да може да го заштити сопствениот центар на гравитација-домашното јавно мислење е потребно да

---

⁵ Spencer Ackerman, *Obama Aide Declares End to War on Terrorism, New Approach to Focus on Root Economic and Social Causes*, 06 Aug 2009, достапно на: <http://washingtonindependent.com/54152/obama-aide-declares-end-to-war-on-terrorism>

⁶ Robert E. Hunter (principal author), Edward Gnehm, and George Joulwan, *Integrating Instruments of Power and Influence*, RAND, 2008

⁷ U.S. Department of State, "Transcript of Hillary Clinton's remarks", CEO Atlantic Council, 22 February 2010

не ги запостави традиционалните европски сојузници. Оттука, користејќи го НАТО-класично идеалистички или институционалистички, сегашната администрација го стимулираше новиот стратешки концепт кој и овозможува дејствување во името на НАТО, но и задоволување на сопствените интереси. Логично прашање кое секој би си го поставил во конкретниот случај е како сето ова е релевантно за Македонија.

Од оваа расправа стана јасно дека архитектурата на новиот стратешки концепт на НАТО и идејата за неговото дизајнирање може да биде корисно за Македонија. На Република Македонија членството во НАТО и е потребно заради безбедност. Иако конвенционалната мудрост би рекла дека Македонија нема конвенционална закана, сепак логиката на населението е дека НАТО треба да биде гарант за стабилноста и безбедноста на државата.⁸ Факт е дека заканите по Македонија се повеќе од внатрешен од колку од надворешно безбедносен карактер. Станува збор за потенцијален етнички конфликт кој би можел да ја загрози безбедноста. Логиката на нештата гледано неутрално од прв поглед би рекла дека НАТО нема да може да ја заштити Македонија од ваква закана. Меѓутоа факт е дека психологијата на населението е насочена кон НАТО како гарант кон стабилноста, а факт е дека сите таа стабилност ја гледаат како нешто што ќе го спречи тој конфликт. Ова е дотолку повеќе важно што токму таквото верување ќе ги обесхрабри сите негативни и центрифугални сили во земјата.

Дополнителна заблуда која исто така владее помеѓу населението е и дека НАТО ќе даде просперитет односно економска стабилност. Логиката на ваквите верувања поаѓа од фактот дека членството ќе ја подобри безбедносната перцепција кај странските инвеститори и дека токму тоа ќе придонесе кон инвестиција во земјата. Од практиката до сега се чини дека и оваа перцепција е не реална. Романија и Бугарија можеби се најдобар доказ за тоа. Сепак, би рекле дека НАТО за Македонија е од огромна важност бидејќи тоа е нешто во што веруваат сите и тоа е нешто што ако ништо друго ќе создаде психолошка релаксација кај „напнатите страни“ во државата. Меѓутоа, иако Македонија ги исполни сите услови за влез во НАТО заедно со Хрватска и Албанија, сепак до членство не дојде.

Традиционалните приказни на Балканот и старите проблеми како да воскреснаа повторно. Кога на Македонија и беше најпотребно приказните за моралот и добрите соседски односи се погазија и на виделина излезе вистинско лице на Грција, која не само што ги има окупирано териториите на Егејска Македонија, туку заговараше со Милошевиќ некакви делби надвор од секаква логика на современите меѓународни односи. Сепак, прашањето е како да се поентира во едно вакви услови и што е тоа што Македонија може да го придобие од Новиот стратешки концепт на НАТО. Идејата за тоа како да поентираме ќе ја побараме токму во анализите на кои им посветивме значителен дел од трудот. Решеноста на администрацијата на САД да дејствува со партнери (кооперативната безбедност, како мисија која ја заговара Новиот стратешки концепт на НАТО), заобиколување на проблемот со името, постигање на социјална стабилност и посветено партнерство се трите столба на кои би требало да се фокусира Македонија и да поентира со Новиот стратешки концепт.

2. Активирањето на стратешката резерва во склад со Новиот стратешки концепт на НАТО: можност за поголема социјална стабилност и релаксирање на политичката блокада од Грција

---

⁸ Пошироко околу безбедносните перспективи во Македонија види во: International Crisis Group, Europe Briefing, N°52, 12 January 2009

Стратешката резерва во Македонија е неактивна. Засега не постои сериозен потфат кој би го решил овој проблем. Постојат идеи но, за жал ништо конкретно. Она што всушност го заговара овој труд е токму дизајнирање на проект кој ќе обезбеди активирање на стратешката резерва и подигање на социјалната стабилност. Тоа пак треба да обезбеди релаксирање на напнатите безбедносни односи од етнички карактер, да ја релаксира позицијата на Владата за членство во НАТО и преговорите со името и да го зацврстиме партнерството со САД.

Аргументацијата за тоа дека активирањето на стратешката резерва може да го обезбеди сето ова на Македонија ќе ја поткрепиме со неколку аргументи. Прво, Новиот стратешки концепт на НАТО ја дозволува можноста за вакво дејствување, а употреба на резервен состав кој има сериозни цивилни капацитети е повеќе од добредојден за НАТО. Второ, тоа ќе ја подобри социјалната стабилност во државата на тој начин што Македонија со овој проект ќе треба да извезува работна сила која е невработена. Трето иако посветени кон НАТО, тоа ќе ја релаксира позицијата на Владата во преговорите со името со Грција.

2.1. Новиот стратешки концепт и можностите за активирање на стратешката резерва

Како што видовме Новиот стратешки концепт заговара можност да се дејствува не само со земјите членки, туку и пошироко. Свесни за природата на безбедносните предизвици администрацијата на Обама ја увиде потребата од изнаоѓање можност за дејствување преку НАТО заедно со партнери кои на еден или друг начин се спречени да дејствуваат за иста цел.⁹ Тоа не дека е од некаква си директна материјална или безбедносна корист за САД, туку е од апстрактна корист поврзана со далеку посакуваниот легитимитет кој и те како им е потребен на САД. Од друга страна, современите безбедносни предизвици ја наметнаа потребата од поинаков индиректен пристап во справувањето со законите кои тие ги поставуваат.

Наместо освојување на одлучувачки точки, доминација во воздухот и маневарот, победник е оној кој ќе успее да ги освои срцата и мислите на населението. Оној кој ќе успее да го сочува, а не да го уништи системот. Оттука мерките на ефективност во оперативниот дизајн на современите војни и стратегии не се одредени со бројот не уништени непријателски војници, ресурси или освоени позиции, туку со бројот на изградени капацитети за ефективно и безбедно функционирање на цивилното население. Тоа пак, по автоматизам значи вклучување на цивилни компоненти кои ќе обезбедат градење на овие капацитети како одлучувачка точка до освојување на центарот на гравитација – довербата на населението. Активирањето на стратешката резерва од Македонија секако дека го има овој капацитет. Со добро организиран предлог и задвижување на оваа компонента секако дека ќе направиме сериозен исчекор кој ќе го сврти вниманието и ќе не доведе поблизу до посакуваната цел стабилна, безбедна и социјално ефективна држава.

2.2. Активирањето на стратешката резерва: чекор поблизу до социјална стабилност

---

⁹ Mateusz Gniazdowski, *NATO Member States and the New Strategic Concept: An Overview*, The Polish Institute of International Affairs, 2010, стр.5-8

Задвижувањето на резервниот состав значи задвижување на голем дел од цивилниот сектор кој треба дејствува во насока на остварување на оперативните цели. Тоа во превод би значело задвижување на голем дел од невработената плејада на македонската работна сила која е битна за функционирање на цивилниот сектор во пост-конфликтните подрачја, онаму каде НАТО има интерес да дејствува.

Капацитетите на градежните работници, просветните работници, политиколози, лингвисти, економски експерти, инженери од областа на телекомуникациите и сл. Се неопходен сегмент за едно цивилно општество. Сето ова всушност и функционира преку приватни компании и сектори кои учествуваат во пост-конфликтните потфати во Авганистан и Ирак, или кои допрва ќе учествуваат во Либија на пример. Вистински и добро дизајниран проект секако дека може да го обезбеди тоа и во случај на активирањето на стратешката резерва на Република Македонија.

2.3. Социјалната стабилност клуч во олеснувањето на притисокот во преговорите за името

Активирањето на стратешката резерва преку можноста која се заговара со новиот стратешки концепт на НАТО ќе ја подобри социјалната стабилност. Тоа значи дека големиот број на невработени лица од државата кои се заинтересирани за заработувачка во пост-конфликтните региони ќе имаат можност наместо *ад-хок* и индивидуално, да бидат ангажирани организирано и институционално. Оваа „вин-вин“ состојба и за државата и за граѓаните е од корист и за регионот, но и за НАТО и стратешкиот партнер САД.

Со ваков проект, САД ќе има уште едно знаме повеќе со значителен напор кој отсуствува од традиционалните партнери – европските сојузници. Тоа ќе му оди во прилог и на НАТО особено заради фактот што цивилните компоненти се од особено значење за успешно спроведување на мисиите и остварувањето на целите. Од друга страна, ова ќе претставува можност за заобиколување на легалниот вакуум кој сега постои околу одговорноста на лицата кои се ангажирани преку приватните корпорации во пост-конфликтниот менаџмент на НАТО во Авганистан.

За возврат овој проект ќе ја акумулира социјалната нестабилност во државата и на тој начин базата за негативната енергија која е храна за поттикнувачите на етнички конфликти. Тоа пак, во значителна мерка треба да ги релаксира потенцијалните тензии а со тоа да ја олесни позицијата во преговорите со името. Со други зборови Грција ќе загуби сериозен адут во преговорите-стравот од домашниот притисок и губењето на поддршката на населението заради отсуството од НАТО, односно посакуваното членство за (како што тоа го перципираат македонските граѓани социјална и безбедносна благосостојба).

2.4. Адутите на Македонија за задвижување на стратешката резерва

Адутите кои Македонија ги има за задвижување и посериозно размислување на овој проект се прелеваат преку трендовите на глобализацијата, културните перспективи, Новиот стратешки концепт на НАТО и секако новините во војувањето и употребата на вооружените сили.

Влијанието на глобализацијата повеќе или помалку го продискутиравме во кратката расправа која ја направивме во контекст на современите закани. Благодарение на глобализацијата и техничко-технолошкиот развој многумина укажуваат дека и малите актери имаат значајна улога во влијанието врз безбедноста. Тоа секако дека ги подгрева

надежите и за влијанието и доприносот кој Македонија може да го даде во остварувањето на својата цел.

Културата на македонското население е следниот адут. Хантингтон во неколку свои дела укажа на значењето на културата на една цивилизација и капацитетите за влијанието на истата врз безбедноста.¹⁰ Од друга страна, поранешниот командант на силите на НАТО во Авганистан Стенли Меккрystal во неколку наврати ја искажа важноста за културните перспективи во воените операции. Македонските војници досега се покажаа како извонредно квалитетни во градењето на имиџот на современи војници.¹¹ Тоа во голема мерка се должи и на блискоста која македонското население ја има со културата на населението каде се дејствува. Дополнително адутот кој во оваа насока го има Македонија е што македонските напори се гледаат надвор од напорите на САД или западните сојузници.

Конечно, новиот стратешки концепт на НАТО како што рековме го дозволува сето ова или пак го стимулира овој потфат. Дополнително идејата за паметната одбрана би можела да профитира од еден ваков предлог со оглед на тоа што ќе претставува стимул и останатите земји НАТО членки да го следат овој пат, но и да се организираат поефикасно да го имплементираат истиот.

Заклучок

Република Македонија е исправена пред сериозен предизвик кој и е наметнат заради изнудениот спор со името. Иако ги исполниме сите критериуми за членство во НАТО, Македонија е спречена поради ветото на Грција. Членството во НАТО е од особено значење за зачувување на социјалната но и безбедносната стабилност на земјата. Задвижувањето на стратешката резерва преку проект кој ќе понуди ефективен учинок од страна на Македонија во склад со интересите на НАТО може да придонесе кон остварување на оваа цел. Задвижувањето на стратешката резерва ќе ги релаксира безбедносните предизвици преку јакнење на социјалната стабилност во земјата, но воедно и ќе ја релаксира позицијата на Владата во преговорите со името. Воедно овој проект ќе создаде сериозна платформа за приближување кон НАТО преку дејствување во склад со т.н. кооперативна безбедност нешто што се заговара со Новиот стратешки концепт на НАТО.

Користена литература:

1. Ackerman Spencer , *Obama Aide Declares End to War on Terrorism*, New Approach to Focus on Root Economic and Social Causes, 06 Aug 2009, достапно на: <http://washingtonindependent.com/54152/obama-aide-declares-end-to-war-on-terrorism>
2. Хаџи-Јанев, Методи, *Од другата страна на традицијата, Суштината на потребата од новиот стратешки концепт на НАТО и можноста на Република Македонија*, Современа Македонска одбрана, Министерство за одбрана на РМ, 2009

---

¹⁰ Пошироко околу ова може да се види во: Huntington, P. Samuel, *The Clash of Civilizations Remaking of World Order*, Simon and Shuster, 1997

¹¹ Види пошироко за ова во: Министерство за одбрана, *Министерот за одбрана Бесими и Секретарот за одбрана на САД Леон Панета одржаа разговори за стратешко партнерство*, 2012, достапно на: <http://www.morm.gov.mk/portal/?mainnews=ministerot-besimi-i-sekretarot-za-odbrana-na-sad-leon-paneta-odrzaa-razgovori-za-strateskoto-partnerstvo&lang=mk>

3. Hunter E. Robert (principal author), Edward Gnehm, and George Joulwan, Integrating Instruments of Power and Influence, RAND, 2008
4. Huntington, P. Samuel, The Clash of Civilizations Remaking of World Order, Simon and Shuster, 1997
5. International Crisis Group, Europe Briefing, No52, 12 January 2009
6. Jens Ringsmose and Sten Rynning, NATO's New Strategic Concept: A Comprehensive Assessment, DIIS Report, 2011:02
7. Mateusz Gniazdowski, NATO Member States and the New Strategic Concept: An Overview, The Polish Institute of International Affair, 2010,
8. Министерство за одбрана, Министерот за одбрана Бесими и Секретарот за одбрана на САД Леон Панета одржаа разговори за стратешко партнерство, 2012, достапно на: <http://www.morm.gov.mk/portal/?mainnews=ministerot-besimi-i-sekretarot-za-odbrana-na-sad-leon-paneta-odrzaa-razgovori-za-strateskoto-partnerstvo&lang=mk>
9. NATO, NATO's New Strategic Cocept, Lisbon 2010, достапно на: <http://www.nato.int/strategic-concept/index.html>
10. The U.S. Department of State, "Transcript of Hillary Clinton's remarks", CEO Atlanic Council, 22 February 2010